

Borgen van interventies: onderhouden en monitoren van de uitvoering

M.I. de Lange

C. Chênevert

Nederlands Jeugdinstituut, december 2009

1. Inleiding

In de Nederlandse jeugdzorg is momenteel veel aandacht voor het vergroten van de effectiviteit van het hulpaanbod. Hiertoe zetten zorgaanbieders meerdere strategieën in, zoals het invoeren van bewezen effectieve interventies (evidence based), het beschrijven en onderbouwen van practicebased interventies en het doen van onderzoek. Bij zowel de bewezen effectieve interventies als de practice based interventies is het van belang om niet alleen onderzoek te doen naar de resultaten van de interventie (zoals probleemafname, doelrealisatie, voortijdige uitval), maar ook naar de uitvoering van de interventie. Bij het monitoren van de uitvoering van een interventie wordt gekeken of het programma ook daadwerkelijk wordt uitgevoerd zoals bedoeld/beschreven (ook wel aangeduid met het begrip programma-integriteit). Informatie over de uitvoering is nodig om gegevens over de resultaten van de hulp te kunnen duiden. Monitoren van resultaten en uitvoering dragen beide bij aan het vergroten van de effectiviteit van de hulp (Van Yperen & Veerman, 2008).

Het programmagetrouw uitvoeren van een interventie start met de juiste implementatie van een interventie. In de afgelopen jaren is er dan ook meer aandacht gekomen voor effectieve implementatiestrategieën in de jeugdzorg. Zo zijn werkzame strategieën en modellen gedestilleerd uit de beschikbare kennis over effectieve implementatiestrategieën (Stals, van Yperen, Reith en Stams, 2008). Na de ontwikkeling van een interventie volgen idealiter een aantal fasen om de uitvoering in de praktijk te realiseren. De laatste fase binnen dit proces is de fase van borging van de interventie. Over de wijze waarop zorgaanbieders methoden na het implementatietraject borgen is weinig bekend. In de praktijk blijkt dit in het volledige implementatietraject ook vaak het ‘ondergeschoven kindje’ en blijken hiervoor onvoldoende middelen te worden gereserveerd (Beenker en Bijl, 2003).

In de ‘kenniskring onderhoud en borging van interventies in de jeugdzorg’ stond daarom het thema ‘borgen van interventies’ centraal. In drie bijeenkomsten met circa twintig beleids- en stafmedewerkers van jeugdzorginstellingen in Nederland is verkend wat werkzame bestanddelen zijn voor het onderhouden en borgen van interventies, zodat de programma-integriteit van de interventie gewaarborgd wordt. In dit rapport wordt verslag gedaan van de opbrengsten van deze kenniskring. Daarbij wordt allereerst ingegaan op het belang van borging van interventies en de plaats van borging binnen de gehele implementatie. Vervolgens wordt besproken wat effectieve strategieën voor het borgen van interventies zijn op basis van onderzoek. Aangezien er nog weinig bekend is over wat effectief is op het gebied van borgen, worden vervolgens verschillende voorbeelden van het borgen van interventies in de praktijk beschreven. Op basis van beschikbare onderzoeksgegevens en de voorbeelden uit de praktijk wordt een ladder gepresenteerd, analoog aan de effectladder van Van Yperen en Veerman (2008), waarlangs organisaties zich kunnen ontwikkelen om te komen tot een systeem voor het onderhouden en monitoren van interventies. Daarbij worden algemene richtlijnen gepresenteerd voor het borgen van interventies. Deze ladder en richtlijnen zijn tot stand gekomen in overleg met verschillende deskundigen uit het veld. Het artikel wordt afgesloten met enkele algemene conclusies.

Voor dit artikel is in diverse wetenschappelijk zoekmachines (picarta, pyschinfo en de zoekmachine van het NJi) gezocht naar informatie over onderhoud en borging van interventies (zie bijlage 1 voor de zoektermen). Daarnaast is het documentatiecentrum van het NJi geraadpleegd. Tevens is gezocht binnen de zoekmachine Google. Ook is verschillende onderzoek-adviesbureau's (Piresearch, Praktikon, Van Montfoort/Collegio) gevraagd welk aanbod zij hebben op het gebied van borging van interventies voor de praktijk. Tenslotte zijn de beroepsverenigingen (NVO en NIP) en nascholingscentra (PAO, RINO en VCGT) benaderd of zijn de websites geraadpleegd om hun aanbod rond dit thema te bekijken.

2. Wat is het belang van borging van interventies?

Borging van interventies betekent dat de interventie 'in goede staat' wordt gehouden en de juiste uitvoering van de methodiek bewaakt wordt. Het doel van een hoge programma-integriteit is het behouden van de effectiviteit van de interventie, zoals eerder aangetoond. Een hoge programma-integriteit wil zeggen dat het programma volgens de afgesproken uitgangspunten en richtlijnen wordt uitgevoerd. Een helder programma en een getrouwe uitvoering ervan heeft een aantal belangrijke voordelen:

- Uitvoering van de interventie zoals zij behoort uitgevoerd te worden is een van de algemeen werkzame factoren die bijdraagt aan effectiviteit van interventies (Van Yperen, 2003);
- Een programma dat wordt uitgevoerd volgens afgesproken uitgangspunten en richtlijnen biedt veel helderheid voor cliënten. Ze kunnen duidelijke informatie krijgen over wat er wanneer gaat gebeuren en waarom. Daarnaast biedt het de instelling de kans zich te verantwoorden tegenover de cliënt;
- Een hoge programma-integriteit maakt het mogelijk om de effectiviteit van de interventie te onderzoeken en de kwaliteit te monitoren (Bruinsma & Konijn, 2008). Wanneer een interventie programmagetrouw wordt uitgevoerd kunnen onderzoeksresultaten over de uitkomsten van interventies beter geduid worden en beter gerelateerd worden aan het inzetten van de interventie. Wanneer bekend is dat een bepaalde uitvoering leidt tot goede resultaten is het vervolgens van belang deze uitvoering 'getrouw' na te leven, om de effectiviteit vast te houden.
- Tenslotte biedt programmagetrouwe uitvoering ook voordelen voor de uitvoerend medewerkers zelf. Programmagetrouwe uitvoering zorgt voor afname van handelingsverlegenheid en vermindert overleg over in te zetten handelwijzen.

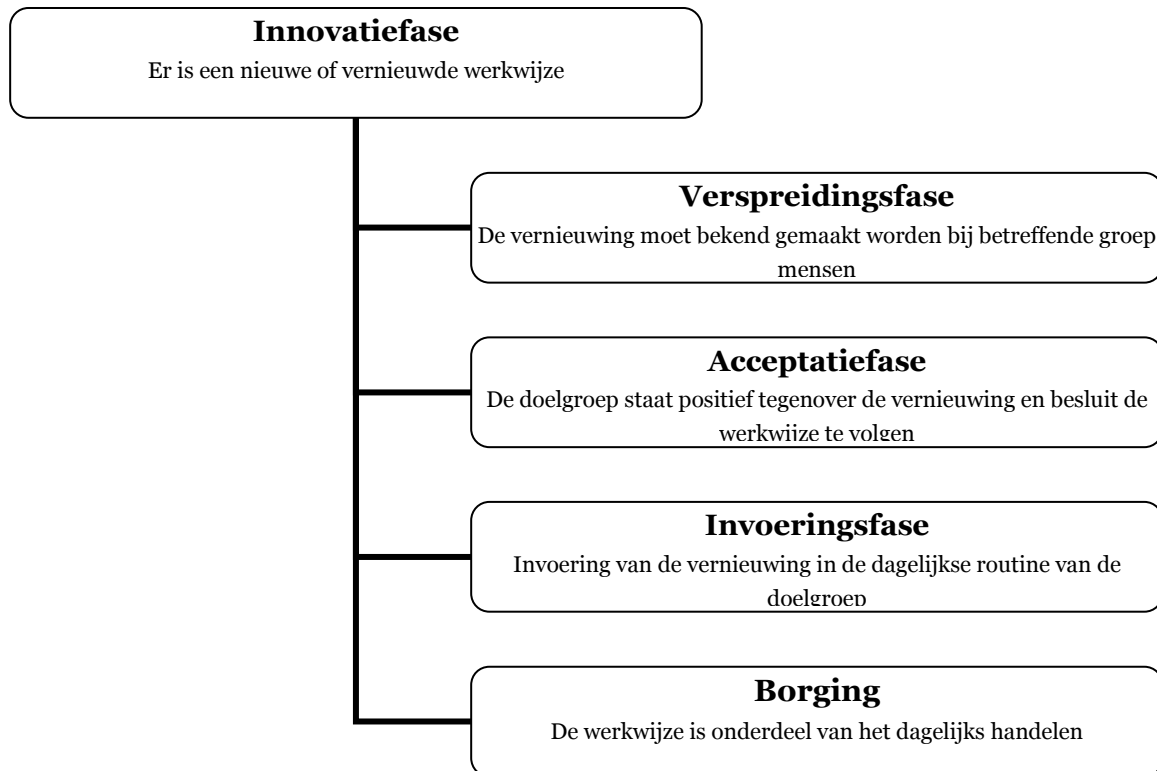
Het programmagetrouw uitvoeren van een interventie is niet hetzelfde als het werken in een keurslijf. Weloverwogen afwijken van het programma is mogelijk na collegiaal overleg. Belangrijk is daarbij wel dat hulpverleners goed op de hoogte zijn wat verschillende kernelementen van het programma zijn en wat het beste werkt bij welke problematiek (Bruinsma & Konijn, 2008).

Momenteel is er onvoldoende kennis over effectieve methoden om interventies te onderhouden, te monitoren en daarmee te borgen. Om zorg te dragen voor het borgen van de uitvoering van een interventie, hebben de ontwikkelaars van sommige interventies een eigen systeem ontwikkeld om de interventie in de dagelijkse praktijk te borgen. De wijze waarop dit wordt vorm gegeven verschilt per interventie en niet voor elke interventie is hiertoe een sluitend systeem ontwikkeld. Het ontbreken van

een systeem voor het borgen van interventies leidt er toe dat de uitvoering van interventies in de loop der tijd verdunt (Beenker & Bijl, 2003). De uitvoering is dan niet meer conform de oorspronkelijke bedoeling en beschrijving van de interventie waardoor de effectiviteit afneemt. Gevolg daarvan kan zijn dat niet alleen de resultaten niet optimaal zijn, maar ook dat hulpverleners zich machtelozer voelen dan nodig in hun aanpak van problematiek. Juist in een periode waarin er veel geïnvesteerd wordt in het ontwikkelen en implementeren van effectieve interventies in de jeugdzorg is het van groot belang na te denken over manieren om een effectieve uitvoering van deze interventies in de praktijk ook op de langere termijn te borgen.

3. Borging binnen de innovatiecyclus

Invoeringen van vernieuwingen gaan niet van zelf. Er zijn tal van technieken en fasen te onderscheiden binnen een innovatieproces. In figuur 1 worden de verschillende fasen schematisch weergegeven.

Figuur 1: Fasen in een innovatieproces , gebaseerd op Stals, e.a., 2008)

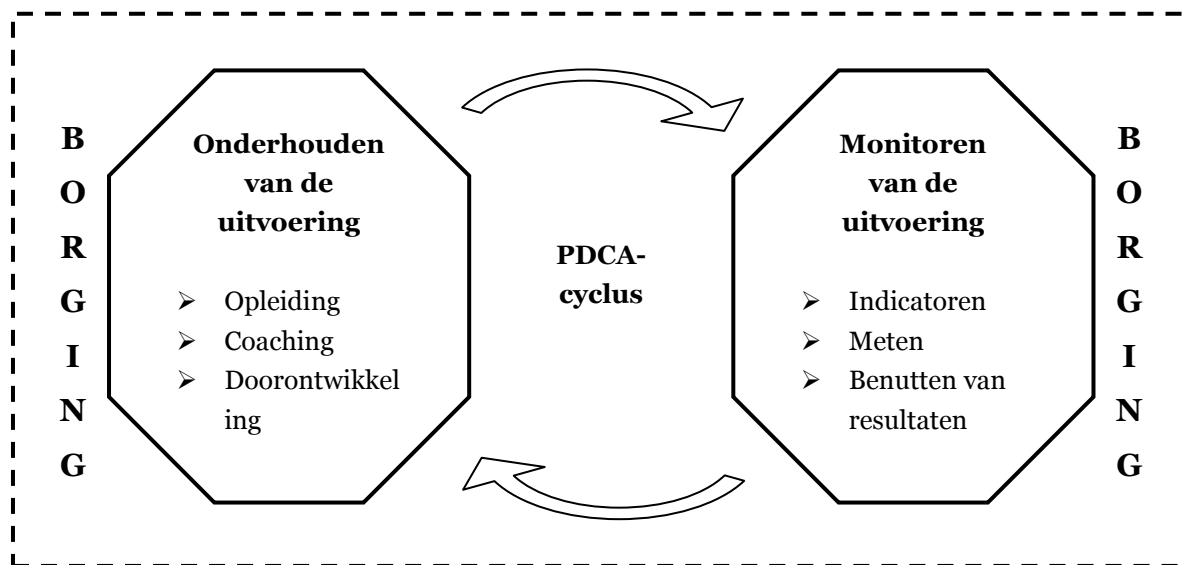
Men start met de innovatiefase waarin er een nieuwe of vernieuwde werkwijze ontstaat. De daaropvolgende verspreidingsfase zorgt ervoor dat de vernieuwing bekend gemaakt wordt bij de betreffende doelgroep. Wanneer men overgaat tot invoeren van de interventie start de acceptatiefase. Hierin neemt de beoogde gebruiker kennis van de vernieuwing. De gebruiker maakt een keuze of hij met de vernieuwing wil gaan werken. Wat is zijn gevoel bij de vernieuwing? Staat hij er positief of negatief tegenover? Na definitieve acceptatie start de feitelijke implementatie, ook wel de invoeringsfase genoemd. In deze fase zal de gebruiker gaan werken met de interventie en bekijken of de interventie voor hem haalbaar en uitvoerbaar is. Tenslotte is het de bedoeling dat de gebruiker de interventie vaker gaat gebruiken en uiteindelijk een plek geeft binnen zijn dagelijks werken. Deze fase noemen we de continuering- en borging fase. De gebruiker zet de interventie voort (Mikolajczak, Stals, Fleuren, de Wilde, Paulussen, 2009; Stals, van Yperen, Reith en Stams, 2008).

De verschillende fasen binnen het innovatieproces zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden en leiden gezamenlijk tot daadwerkelijke toepassing in de praktijk. Dat betekent niet dat de fasen elkaar automatisch opvolgen. Het gehele proces kan zowel lineair als dynamisch verlopen. (Mikolajczak, e.a., 2009). In elke fase kunnen complicaties ontstaan, waardoor de invoering stagneert.

In dit artikel richten wij ons op de fase borging binnen de innovatiecyclus. Deze borgingsfase is onder te verdelen in twee kernactiviteiten:

- *Onderhouden van de uitvoering* van de interventie: het gaat hier om activiteiten gericht op het opleiden van nieuw personeel, het coachen van medewerkers op een programmagetrouwe uitvoering en het doorontwikkelen van de interventie gericht op het vergroten van de effectiviteit, aansluitend bij de uitgangspunten en theoretische onderbouwing van de interventie.
- *Monitoren van de uitvoering* van de interventie: het gaat hier om activiteiten zoals het opstellen van kwaliteitscriteria en het operationaliseren hiervan in indicatoren en het benutten van kwantitatief en kwalitatief onderzoek voor het meten van een programmagetrouwe uitvoering op basis van de vastgestelde indicatoren. Tenslotte gaat het hier om het benutten van deze gegevens voor het verbeteren van de uitvoering.

De samenhang tussen deze twee kernactiviteiten is weergegeven in figuur 2:

Figuur 2: De borgingsfase nader uitgewerkt

De twee kernactiviteiten zijn met elkaar verbonden middels de PDCA-cyclus. Op basis van monitorresultaten kan aanscherping nodig zijn van de uitvoering van (bepaalde onderdelen van) de interventie. Wanneer uit het monitoren van de uitvoering blijkt dat de methode minder programmagetrouw wordt uitgevoerd en ook blijkt dat dit tot minder grote effecten van de hulp leidt, kan het nodig zijn activiteiten zoals opleiden en coachen te intensiveren. Wanneer de ambitie van een zorgaanbieder is om de effecten van de hulp verder te vergroten kan het nodig zijn om een interventie verder door te ontwikkelen. Onder doorontwikkelen verstaan we daarbij het uitbreiden van het handelingsrepertoire van de medewerkers, aansluitend bij de uitgangspunten en theoretische onderbouwing van de interventie, gericht op het vergroten van de effectiviteit van de hulp. Aanpassingen in de interventie als gevolg van doorontwikkeling kunnen op hun beurt leiden tot aanvullende kwaliteitscriteria en wijzigingen in de indicatoren.

4. Kennis over effectieve innovatiestrategieën uit onderzoeksreviews

Wat is er uit onderzoek bekend over effectieve innovatie- en borgingsstrategieën? Stals, e.a. (2008) concluderen na hun studie hierover dat er geen empirische kennis beschikbaar is over effectieve

strategieën voor de implementatie van interventies in de jeugdzorg. In hun onderzoek wijken zij dan ook uit naar mogelijk bruikbare voorbeelden in de jeugdgezondheidszorg, onderwijs en het bedrijfsleven. De inzet van strategieën voor implementatie staat daar de laatste decennia in de aandacht.

In de onderzoeksliteratuur wordt er over het algemeen weinig onderscheid gemaakt tussen de verschillende fasen in het innovatieproces en specifiek bijbehorende strategieën (Stals, e.a. 2008). In paragraaf 4.1 worden dan ook allereerst de bruikbare strategieën voor het gehele innovatieproces benoemd, waarna in 4.2 de bruikbare strategieën voor de borgingsfase worden besproken. De beschikbare kennis in deze paragraaf wordt daarbij met de nodige voorzichtigheid gepresenteerd. Uit literatuurstudies blijkt namelijk dat de onderzoeken verschillende resultaten laten zien (Mikolajczak e.a., 2009; Stals, e.a., 2008). Mikolajczak e.a. (2009) geven aan dat dit samenhangt met het gegeven dat de effectiviteit van strategieën afhangt van de doelgroep waarvoor deze worden ingezet en de context waarin de innovatie plaatsvindt.

4.1 Bruikbare strategieën voor alle fasen van het innovatieproces.

In het algemeen geldt dat het bij de invoering van vernieuwingen belangrijk is om systematisch te werk te gaan. Daarbij moet aangesloten worden bij specifieke kenmerken van de doelgroep die met de vernieuwing gaat werken en de context waarin deze opereert (Mikolajczak e.a., 2009). Daarbij geldt dat een meer intensieve inspanning om de praktijk te veranderen in principe meer effectief is, dan een minder intensieve inspanning (Bero, Grill, Grimshaw, Harvey, Oxman & Thomson, 1998). Bero e.a. (1998) onderscheiden effectieve en minder effectieve strategieën binnen het gehele innovatieproces. Effectieve strategieën zijn;

- educatieve bezoeken van deskundigen aan de praktijk: bezoeken aan instellingen die werken met een bepaalde interventie, waarbij door een externe deskundige wordt meegekeken en advies wordt gegeven;
- reminder: medewerkers tijdens het implementatietraject frequent herinneren aan het traject en daarbij aangeven welke activiteiten op stapel staan en hoe deze in breder verband gezien kunnen worden. Bij de uitvoering medewerkers regelmatig inzien op het toepassen van het geleerde tijdens een training;
- multifaced strategieën: meerdere strategieën tegelijk toepassen. Door een combinatie van papieren overdracht, mondelinge kennisoverdracht, toepassen van de kennis in een training (off the job) en toepassen van het geleerde in coachingssituaties (on the job);
- interactieve educatieve bijeenkomsten: oefenen met de methodiek;
- financiële strategieën: voldoende financiële middelen vrijmaken;
- organisatorische strategieën: beschikbaar stellen van tijd, interventie-overleg (of het thema uitvoering van de interventie regulier op de agenda zetten) en ruimten

Strategieën die over het algemeen weinig tot geen effect hebben zijn:

- passieve verspreiding van informatie: beschikbaar stellen van informatie
- educatieve materialen
- didactische educatieve bijeenkomsten: kennisoverdracht zonder training en oefening

(Bero, e.a., 1998; Hulscher, Wensing & Grol, 2000).

Passieve vormen voor innovatie, zoals het verspreiden van kennis, zijn het minst effectief. Hierbij is er weinig sprake van interactie. Het werkt wel om mensen regelmatig te herinneren aan wat er van hen

verwacht wordt en voldoende ruimte en mogelijkheden te bieden om mensen te laten veranderen, zowel organisatorisch als financieel. Multifaced strategieën waarbij meerdere activiteiten tegelijk ingezet worden zijn over het algemeen het meest effectief. (Grol & Wensing, 2006 in Stals, e.a., 2008; Bero, e.a. 1998; Hulscher e.a., 2000)

Greenhalgh, e.a. (2004), zoals geciteerd in Mikolajczak, e.a. (2009), melden dat het betrekken van (toekomstige) gebruikers bij de invoering van een interventie de mogelijkheid tot adoptie, implementatie en continuering bevordert. Door onderzoek wordt duidelijk wat er binnen het hulpverleningsproces wel en niet goed loopt. Dit kan aanknopingspunten bieden voor verbeteringen.

4.2 Strategieën voor de borgingfase

Naar specifieke strategieën voor het borgen van interventies is nauwelijks onderzoek verricht. Er is dan ook weinig bekend over welke strategieën meer of minder effectief zijn. In deze paragraaf wordt dan ook slechts kort ingegaan op deze strategieën.

Onderhouden van interventies

Mikolajczak e.a., (2009) melden dat continuering en borging van interventies, ofschoon het wel onderdeel uitmaakt van de innovatiecyclus om andere strategieën vraagt dan de eerste fasen van invoering. Voor het borgen van interventies is het belangrijk dat professionals lerend kunnen werken en dat training en coaching in het aanleren en continueren van de interventie aansluit bij de behoeften en mogelijkheden van de professional. Ruimte geven voor uitwisseling met anderen is daarbij een belangrijke strategie (Mikolajczak, e.a., 2009).

In de borgingfase is daarnaast support op organisatieniveau van belang. Het beschikbaar stellen van middelen (zoals tijd voor coaching en overleg) voor het vasthouden van de vernieuwing moet in het beleid van de organisatie opgenomen worden. Daarbij is het belangrijk om sleutelfiguren in te schakelen, zoals (informele) leiders of interventie-eigenaren, omdat deze de implementatie en borging bevorderen (Stals, e.a., 2008).

Monitoren van de uitvoering

Het werken met de interventie moet worden gemonitord en geëvalueerd. Het monitoren van resultaten en het benutten daarvan dragen bij aan duurzame verandering (van Yperen & Veerman, 2008). In de onderzoeksreviews over de effectiviteit van innovatiestrategieën wordt echter geen melding gemaakt van effectieve strategieën voor het monitoren van interventies. In de volgende paragraaf komen verschillende voorbeelden aan de orde komen van de manier waarop dit in de praktijk vorm krijgt.

5. Borgen van interventies in de praktijk

Aangezien er binnen de jeugdzorg weinig empirisch onderzoek beschikbaar is naar de effectiviteit van innovatie- en borgingsstrategieën, is gekeken hoe in de praktijk vorm wordt gegeven aan borging. In deze paragraaf wordt allereerst in gegaan op het onderhouden van de uitvoering van interventies. Vervolgens wordt ingegaan op het monitoren van interventies. De voorbeelden die in deze paragraaf worden besproken zijn enerzijds afkomstig uit een (niet-uitputtende) literatuurstudie en anderzijds uit presentaties gehouden tijdens een bijeenkomst van de kenniskring ‘Onderhoud en borging van interventies’¹.

5.1 Onderhouden van de uitvoering in de praktijk

Het onderhouden van interventies kan op verschillende manieren vormgegeven. Enerzijds vraagt het onderhouden van interventies om opleiding en coaching. Dit kan belegd worden bij een stafmedewerker, zoals een methodiecoach, de gedragswetenschapper of teamleider. Onderhoudsmomenten vinden allereerst plaats tijdens reguliere overlegmomenten (teamvergadering of jongerenbespreking), waarbij de toepassing van de methode structureel terugkomt als vast agendapunt en bij het bespreken van de doelgerichte aanpak van jongeren. Daarnaast kan onderhoud plaats vinden in apart belegde coachingsbijeenkomsten. Middels deze coachingsbijeenkomsten ontvangen medewerkers feedback op de uitvoering van hun handelen of kan de programma-integriteit besproken en gecontroleerd worden door vragen van collega's over hoe men iets gedaan heeft en waarom (van den Braak & Konijn, 2006). De manier waarop het onderhoud wordt ingevuld verschilt in de praktijk.

Het inzetten van een methodiecoach

Binnen de Lindenhorst, een instelling voor gesloten jeugdzorg is het onderhouden en borgen van interventies ondergebracht in een aparte functie namelijk de functie van methodiecoach (Van Arnhem, 2009). Een methodiecoach levert een bijdrage aan de ontwikkeling en structurele en procesmatige inbedding van het methodisch werken binnen het primaire proces van de Lindenhorst. De methodiecoach heeft enerzijds als taak om op organisatieniveau invulling te geven aan onderhoud en doorontwikkeling van de methodiek en anderzijds is de methodiecoach verbonden aan twee teams om invulling te geven aan het onderhouden van de methodiek binnen het primaire proces. Een methodiecoach verzorgt training, intervisie en supervisie aan groepsleiders en werkt nauw samen met de unitleider en de behandelcoördinator. De coaching bestaat ondermeer uit deelname aan multidisciplinair overleg en teamvergaderingen en praktijkcoaching (observatie op de groep en directe feedback aan groepsleiding op hun methodische werkwijze). Op organisatieniveau verzorgt de coach ondermeer audits en levert een bijdrage aan de beleids- en methodiekontwikkeling binnen de organisatie.

¹ Meer informatie over de opzet en inhoud van deze kenniskring vindt u op www.nji.nl/kennis

Het onderhouden van de interventie binnen de Vertrektraining

Het integreren van het onderhoud van de methodiek in de dagelijkse gang van zaken krijgt bij de interventie 'VertrekTraining' ondermeer gestalte in de overlegstructuur (Spanjaard, Bijl en Van der Veldt, 1999). Enerzijds is het bespreken van methodische punten een vast onderdeel van de reguliere teambespreking. Tijdens dit onderdeel is er specifieke aandacht voor het opfrissen van methodiekonderdelen. Ook vindt de bespreking van de jongeren plaats vanuit het interventiekader. Aan de hand van een formulier brengt de vertrektrainer in aan welke doelen wordt gewerkt, wat nieuwe informatie is met betrekking tot competentie en netwerk en wordt gericht besproken welke technieken en middelen uit de interventie ingezet worden om de doelen te realiseren. Hiermee staat de methodiek niet alleen apart op de agenda, maar is daarnaast geïntegreerd in de voortgangsbespreking van de jongere. Voor het borgen van de VertrekTraining wordt naast structureel onderhoud ook geïnvesteerd in het monitoren van de interventie (zie paragraaf 5.3).

Onderhoud en borging bij PMTO (Parent Management Training Oregon)

PMTO, een mediatherapie gericht op de vermindering van gedragsproblemen bij kinderen door het versterken van opvoedingsvaardigheden van ouders, is sterk gericht op behandelintegriteit (Albrecht, 2009). Dit komt enerzijds tot uiting in de uitgebreide opleiding van PMTO-trainers en anderzijds in de borging van de uitvoering. Binnen PMTO wordt daarbij één instrument gehanteerd voor zowel het onderhoud van de interventie als het monitoren van de resultaten, de zogenaamde FIMP-methode (Fidelity of Implementation Rating System). De FIMP onderscheidt vijf dimensies die centraal staan in het volgen en vaststellen van de behandelintegriteit:

- PMTO-kennis
- Structuur
- Didactische vaardigheden
- Procesvaardigheden
- Algehele kwaliteit

Aan de hand van video-opnames van PMTO-sessies ontvangen PMTO-trainers feedback op hun handelen op deze vijf dimensies. De handwijze wordt vastgelegd op het FIMP-scoreformulier dat tevens dienst doet als dataverzamelinstrument voor het monitoren van de interventie. Uit onderzoek naar de uitvoering van PMTO blijkt een hoge trouw aan het model sterk gerelateerd aan verbetering van vaardigheden van ouders (30% verklaarde variantie).

Doorontwikkeling middels het kwaliteitsgesprek

Binnen Yorneo wordt veel belang gehecht aan het meten van resultaten, onder het motto 'als iets werkt, leer het van en aan de anderen' (De Jong, 2009). Hiertoe worden het systeem van resultaatgericht meten, programma-evaluatie en –ontwikkeling geïntegreerd samengebracht in de Planning&Control en Beleids-cyclus van Yorneo. Het meten van resultaten, het terugkoppelen en bespreken van deze gegevens met de medewerkers en het (bij-)sturing geven op basis van resultaten is daarmee geïntegreerd in de werkwijze van hulpverleners en leidinggevend kader van Yorneo. Een belangrijk middel voor het borgen van interventies is het kwaliteitsgesprek, waarin de onderzoeksresultaten worden geëvalueerd. In gesprek met een team van uitvoerend medewerkers en middenkader worden de gegevens geanalyseerd en hypothesen geformuleerd voor het verklaren van de resultaten. H

et besprekingsstramien is daarbij als volgt:

Herkennen	Zijn de cijfers te plaatsen?
Begrijpen	Kunnen we ze verklaren?
Waarderen	Vinden we de resultaten goed genoeg?
Handelen	Zijn er verbeteracties nodig?

Het analyseren en duiden van de gegevens en het formuleren van hypothesen leidt ondermeer tot discussies over de mate waarin het programma getrouw is uitgevoerd. Door de uitvoerend medewerkers bij deze discussies te betrekken wordt inzicht verkregen in de wijze van uitvoeren van interventies en mogelijke knelpunten of lacunes in de uitvoering. Dit leidt tot formulering van verbeterpunten, gericht op doorontwikkeling en het vergroten van de programma-integriteit (Veerman, Roosma & Ooms, 2008).

Doorontwikkeling middels de bouwstenenmethode

Een vorm van interventie-onderhoud, gericht op het doorontwikkelen van een interventie is de bouwstenenmethode, beschreven door Vogelvang & Vermeiden (2008). Nadat is gestart met de uitvoering van de interventie zoals bedoeld, worden door de medewerkers die met de interventie werken bouwstenen ontwikkeld. Een bouwsteen is een melding uit de praktijk over een ervaring met de uitvoering van de interventie. Deze bouwstenen vormen de basis voor doorontwikkeling. Er bestaan vier type bouwstenen: treffers/missers en vondsten/knelpunten. Een treffer is een aanwijzing dat de interventiebeschrijving goed heeft gewerkt. Een misser daarentegen is een aanwijzing dat de interventiebeschrijving niet goed heeft gewerkt. Treffers en missers gaan altijd over zaken die al in de startversie van de interventie staan vermeld. Een vondst wijst op een mogelijk geschikt onderdeel voor de interventiebeschrijving. Een knelpunt is een probleem of vraag waar de interventiebeschrijving niets over zegt. Vondsten en knelpunten gaan altijd over zaken die niet in de startversie van de interventie staan vermeld. (Vogelvang & Vermeiden, 2008).

Bouwstenen worden ingebracht in het casuïstiekoverleg en getoetst aan de theoretische uitgangspunten van de interventies. In dialoog wordt vastgesteld of de bouwsteen relevant is en of de bouwsteen niet ingaat tegen de basismethodiek. Vervolgens kiest men al dan niet voor een nieuw experiment met en toetsing van de nieuwe bouwsteen (Vogelvang & Vermeiden, 2008). Op basis van nieuwe toetsing wordt besloten of de vondst wordt opgenomen in de methodiek of dat de misser eruit verwijderd wordt. De opbrengt van de doorontwikkelingsfase wordt tenslotte verwerkt in een definitieve methode. Deze methode wordt zoveel mogelijk onderbouwd met inzichten uit de theorie en uit onderzoek (Vogelvang & Vermeiden, 2008).

De bouwstenenmethode biedt ondersteuning bij het doorontwikkelen en onderhouden van de interventie. Daarbij krijgen betrokken werknemers de kans om verbeterpunten in te brengen. Op deze manier blijft de programma-integriteit gewaarborgd, maar voelen de werknemers zich niet in een keurslijf gestopt. Vogelvang & Vermeiden (2008) pleiten voor kennisintensief werken in de fase van onderhoud en borging van interventies. Deze manier van werken begint met erkenning voor het feit dat een implementatieproces van een product altijd leidt tot aanvullende impliciete kennis van medewerkers. Deze kennis is van onschatbare waarde en kan gebruikt worden om de implementatie en doorontwikkeling van de interventie te ondersteunen (Vogelvang & Vermeiden, 2008).

5.2 Monitoren van de uitvoering in de praktijk

Evaluatieonderzoek naar interventies in de jeugdzorg is veelal gericht op een of meer van de volgende kernvragen uit het zorgevaluatiemodel, zoals ontwikkeld door Veerman, Damen en Ten Brink (2000):

1. Wordt de beoogde doelgroep bereikt?
2. Wordt de interventie uitgevoerd zoals bedoeld?
3. Worden de gewenste uitkomsten bereikt?

Vraag 1 en vraag 3 komen regelmatig terug in onderzoek naar interventies. Vraag 2, waarin de uitvoering centraal staat, blijkt in onderzoek minder aandacht te krijgen dan de eerste en laatste onderzoeksvraag en hiervoor zijn ook minder instrumenten beschikbaar (Van Yperen, Roosma & Veerman, 2008).

Het meten van de uitvoering kan belicht worden vanuit verschillende invalshoeken. Allereerst zijn er onderzoeken die zich richten op het concrete niveau van de uitvoering van technieken en het gebruik van hulpmiddelen (verrichtingen). Ten tweede is er onderzoek waarin meer algemene principes of kwaliteitsaspecten van de interventie worden belicht. Naast de directe uitvoering van de interventie kunnen bij het monitoren van de uitvoering ook de organisatorische randvoorwaarden betrokken worden. Tenslotte zijn er onderzoeken die zich niet primair richten op de uitvoering van een specifieke interventie maar zich meer richten op de bejegening in het algemeen of de werkrelatie tussen cliënt en hulpverlener.

Metten van de inhoud op het niveau van verrichtingen

Het meten van de concrete uitvoering op het niveau van de toepassing van technieken en middelen die specifiek zijn voor de interventie gebeurt in evaluatie-onderzoeken enerzijds door het gebruik van registratie- of verrichtingenformulieren. Een voorbeeld van een verrichtingenformulier is het Formulier Tijdschrijven en Verrichtingen (FTV-lijst), dat wordt gebruikt voor het monitoren van de uitvoering van de VertrekTraining (Spanjaard, Bijl & Van der Veldt, 2000). Op dit formulier geven VertrekTrainers per hulpverlenerscontact aan welke verrichtingen ze hebben toegepast. De uitvoering van de technieken is bij Families First op een vergelijkbare wijze gemonitord (Ten Brink, Veerman, De Kemp & Berger, 1998).

Een ander instrument dat wordt gebruikt voor het monitoren van de concrete uitvoering is het monitoren en registreren van video-opnamen van de uitvoering van de interventie. Een voorbeeld van een interventie die gebruik maakt van video-opnamen is PMTO. Met behulp van FIMP (zie paragraaf 5.2) wordt daarbij niet alleen de uitvoering van specifieke PMTO-technieken geregistreerd, maar wordt breder gekeken naar ondermeer procesvaardigheden, didactische vaardigheden en de toepassing van PMTO-kennis. PMTO hanteert daarmee één instrument voor zowel het onderhouden als het monitoren van de interventie.

Resultaten op het niveau van concrete verrichtingen kunnen zowel benut worden voor het bijsturen van de uitvoeringsvaardigheden op individueel niveau als het bespreken van resultaten op team- en organisatieniveau.

Metten van de inhoud op het niveau van interventieprincipes (essentiële kenmerken)

Een niveau dat in meer globale zin uitspraken doet over de uitvoering van de interventie is het niveau waarin wordt gemeten of de interventie wordt uitgevoerd volgens bepaalde principes. Voor de Vertrektraining zijn bijvoorbeeld 16 'essentiële kenmerken' beschreven die gelden als een pakket van

eisen waar de uitvoering minimaal aan moet voldoen. Naast het kwantitatieve onderzoek middels (ondermeer) het FTV-lijst vinden bij de VertrekTraining tweejaarlijkse audits plaats waarbij een externe deskundige op basis van kwalitatieve gegevens (observatie tijdens een teamvergadering en casusbespreking en dossieronderzoek) rapporteert over de mate waarin aan de kwaliteitseisen wordt voldaan. Deze audit levert de basis voor het eventueel te plegen onderhoud aan het programma.

Voor het monitoren van de uitvoering van Mutli Systeem Therapie (MST) zijn 9 uitvoeringsprincipes verwerkt in een vragenlijst, de Therapist Adherence Measure (TAM). Deze vragenlijst wordt eens per vier weken telefonisch voorgelegd aan cliënten om een indicatie te krijgen van de mate waarin de therapeut MST uitvoert zoals bedoeld (Schoenwald, Henggeler, Brondino & Rowland, 2000).

Resultaten op het niveau van interventieprincipes kunnen zowel benut worden voor het bijsturen van de uitvoeringsvaardigheden op individueel niveau als het bespreken van resultaten op team- en organisatieniveau. Voor het bijsturen op individueel niveau vraagt dit wel een vertaalslag van de supervisor van het niveau van principes naar het niveau van de concrete verrichtingen.

Metten van randvoorwaarden

Het uitvoeren van de interventie zoals bedoeld is afhankelijk van een aantal randvoorwaarden. Er is nog weinig bekend over onderzoek naar randvoorwaarden voor de uitvoering (Van Yperen, Roosma & Veerman, 2008). Voorbeelden van randvoorwaarden voor een juiste uitvoering die in het onderzoek meegenomen kunnen worden zijn het werken met een maximale caseload (bijv. 8 jongeren per hulpverlener), het beschikbaar stellen van de juiste middelen (registratieformulieren, video-apparatuur, overlegtijd en –ruimte etcetera). Daarnaast behoort ook de invulling van het onderhoud tot de randvoorwaarden voor een adequate uitvoering. Het betreft hier niet alleen de frequentie van onderhoudsactiviteiten, maar ook de juiste invulling. Binnen de MST wordt de invulling van de supervisie bijvoorbeeld gemeten met de Supervisor Adherence Measure (SAM). De SAM wordt tweemaandelijks ingevuld door MST-therapeuten die supervisie ontvangen en meten of de supervisie wordt uitgevoerd volgens de MST-principes (Schoenwald, Henggeler, Brondino & Rowland, 2000).

Metten van bejegening en werkrelatie

Een goede bejegening en werkrelatie tussen cliënt en hulpverlener zijn een voorwaarde voor het succesvol uitvoeren van alle interventies (Van Yperen e.a., 2008). Voorbeelden van instrumenten voor het meten van deze algemeen werkzame factor zijn de B-toets (Erve, Poiesz & Veerman, 2007) en de Session Rating Scale (Miller, Duncan, Brown, Sorrel, Chalk, 2006). De B-toets is een vragenlijst met 24 vragen over een aantal gedrags- en houdingsaspecten die samenhangen met een juiste bejegening, zoals duidelijkheid, aansluiting en goed contact. Ouders en/of jongeren vullen deze lijst. De ingevulde score wordt afgezet tegen een normscore. De hulpverlener verkrijgt hiermee feedback op zijn bejegening, hetgeen kan leiden tot verbeteracties.

De Session Rating Scale (SRS; Miller, Duncan, Brown, Sorrel, Chalk, 2006) is een Amerikaanse vragenlijst van vier vragen die oorspronkelijk ontwikkeld is voor het meten van de werkrelatie tussen therapeut en (volwassen) cliënt. In Nederland wordt geëxperimenteerd met een vertaling van deze lijst (Ambagtsheer, 2007; De Jong, 2009). Ouders en/of jongeren vullen aan het einde van ieder individueel hulpverleningscontact de vragenlijst in. De invuller scoort het behandelcontact op vier items waarbij op een lijn een kruisje wordt gezet tussen de volgende uitspraken:

1. Ik voel me *niet* gehoord, _____ Ik voel me gehoord,

begrepen en gerespecteerd		begrepen en gerespecteerd
2. Ik heb <i>niet</i> gewerkt aan dingen waar ik aan wilde werken	_____	Ik heb gewerkt aan dingen waar ik aan wilde werken
3. Ik vind het <i>niet</i> prettig hoe de trainer met mij omgaat	_____	Ik vind het prettig hoe de trainer met mij omgaat
4. Ik heb deze sessie dingen gemist	_____	Ik heb over het algemeen iets gehad aan deze sessie

De SRS vormt samen met de Outcome Rating Scale (ORS, een vergelijkbare lijst over de voortgang dat aan het begin van ieder contact wordt ingevuld) het instrumentarium om de voortgang van de hulpverlening en de werkrelatie met de cliënt te meten. Door vanaf het eerste contact informatie over de voortgang en de werkrelatie te verzamelen neemt de effectiviteit van de hulpverlening toe, kan tijdig worden bijgestuurd en wordt voortijdige uitval voorkomen.

Onderzoeksresultaten over de bejegening en de werkrelatie met de cliënt geven informatie over de effectiviteit op deze algemeen werkzame factor. De besproken instrumenten bieden *geen* informatie over de programma-integriteit van een specifieke interventie.

De vraag welke invalshoek of welke combinatie van invalshoeken gekozen wordt voor het monitoren van interventies is afhankelijk van twee zaken. Allereerst zijn de onderzoeksvragen die met de monitor beantwoord zullen worden leidinggevend. Wanneer een organisatie informatie wil over interne sturingsprocessen ligt het voor de hand te vragen naar de randvoorwaarden voor de uitvoering. Wanneer de organisatie informatie wil over de wijze van uitvoering op team- of organisatieniveau dan ligt een monitor van de uitvoering van de interventieprincipes meer voor de hand.

Naast het beantwoorden van onderzoeksvragen is het de wijze van benutting van invloed. Organisaties kunnen monitorgegevens op verschillende wijze benutten. Is het bijvoorbeeld de bedoeling om met behulp van de monitor de individuele werkwijze van de medewerker aan te sturen dan ligt het het meest voor de hand om de uitvoering op verrichtingenniveau te monitoren.

Er is op voorhand dan ook geen uitspraak te doen over de beste manier om een monitor in te vullen. De invulling is enerzijds afhankelijk van de vraag welke onderzoeksvragen beantwoord moeten worden en anderzijds op welke wijze de gegevens benut zullen worden.

6. Ladder en richtlijnen voor het onderhouden en borgen van interventies

Tijdens drie kenniskringbijeenkomsten hebben beleids- en stafmedewerkers van diverse jeugdzorginstellingen kennis gedeeld rond het thema borgen van interventies. In deze bijeenkomsten is enerzijds kennis aangedragen vanuit theorie en onderzoek (zie paragraaf 4) en anderzijds zijn praktijkvoorbeelden gepresenteerd (zie paragraaf 5). Middels verschillende interactieve werkvormen is besproken wat dit betekent voor de invulling van het borgen van interventies in de praktijk van de jeugdzorg. Dit heeft geleid tot het opstellen van een ladder, analoog aan de effectladder van Van Yperen en Veerman (2008), waarlangs organisaties zich kunnen ontwikkelen om te komen tot een

stelsel voor het onderhouden en monitoren van interventies. Hierbij is de derde trede (stap 3) op te vatten als een minimaal noodzakelijke invulling voor het onderhouden en monitoren van de uitvoering van interventies. Daarnaast hebben diverse discussies geleid tot het benoemen van zeven richtlijnen die ondersteunend zijn bij het doorlopen van de treden van de ladder.

	ONDERHOUD	MONITOREN
4	<p><i>Doorontwikkeling van interventies</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Er wordt interventiespecifiek gewerkt aan het onderhouden van programma-integriteit. ➤ Interventies worden systematisch en in samenhang met de essentiële kernelementen van de interventie doorontwikkeld. 	<p><i>Monitoring op verrichtingen en doorontwikkeling</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Er vindt monitoring plaats door middel van bijv. video-analyse. ➤ Er is een benchmark. ➤ Er vindt wetenschappelijk onderzoek plaats (bijv. naar intensiteit van monitoring vs effect). ➤ Het programma wordt doorontwikkeld.
3	<p><i>Systematische scholing en werkbegeleiding</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Er is een basisvisie gericht op leren en ontwikkelen. ➤ De functiescholing is samenhangend. ➤ Er is methodiekgebonden methodische werkbegeleiding. ➤ Het proces van functiescholing en werkbegeleiding is in samenhang beschreven. ➤ De hier genoemde elementen zijn verankerd in de kostprijs van de hulp. 	<p><i>Monitoring op essentiële kenmerken en randvoorwaarden</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Essentiële kenmerken worden uitgevoerd in de praktijk. ➤ De werkrelatie en de bejegening worden uitgevoerd zoals afgesproken. ➤ Er wordt gemeten of voorwaarden in de praktijk gerealiseerd worden. ➤ Er vindt een terugkoppeling plaats door middel van een kwaliteitsgesprek. ➤ Er is o.a. een instrument voor monitoring.
2	<p><i>Inrichting randvoorwaarden</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Losse stukjes van functiescholing, visie en onderhoud zijn aanwezig, maar nog niet in samenhang. ➤ Werkbegeleiding is aanwezig. ➤ Er wordt koers gehouden bij de uitvoering van het meerjarenplan. 	<p><i>Inrichting randvoorwaarden</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Programma is onderbouwd ➤ Essentiële kenmerken van het programma zijn benoemd. ➤ Organisatorische randvoorwaarden zijn ingericht.
1	<p><i>Beschrijving basisvisie en kernelementen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ De methodische basisvisie van de organisatie is beschreven. ➤ De basisvisie is uitgewerkt in essentiële kernelementen en deze kernelementen zijn beschreven. ➤ Mogelijke implicaties voor het onderhoud van de methodiek (minimale eisen aan kwaliteitsbewaking) zijn geformuleerd. ➤ Het meerjarenperspectief is geformuleerd en meegenomen in het plan. ➤ Er is een planning voor overige onderhoudsstappen. 	<p><i>Beschrijving programma en randvoorwaarden</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Programma is beschreven ➤ Organisatorische randvoorwaarden voor goede borging zijn beschreven.

De eerste twee treden in zowel het onderhouden als monitoren van interventies is, evenals in de effectladder van Van Yperen en Veerman het beschrijven van de methodische basisvisie en afzonderlijke interventies. Het doorlopen van de eerste twee treden vraagt om ontwikkeling van een

managementvisie, het hanteren van een haalbare PDCA-cyclus, het inplannen van borgingsactiviteiten, en het beschrijven van de basisvisie en essentiële werkzame kenmerken.

1. Managementvisie

Ontwikkel een managementvisie op het borgen van interventies. Daarbij dienen de volgende aspecten aan de orde te komen:

- minimale invulling en randvoorwaarden voor het onderhouden en monitoren van de uitvoering (minimale eisen aan kwaliteitsbewaking);
- inbedding van onderhoud en monitoring en in de bredere planningscyclus van de organisatie;
- het beleggen van het onderhouden van interventies bij een bepaalde functiegroep;
- de dosering van veranderingstrajecten.

Het is belangrijk dit laatste punt mee te nemen, aangezien een veelheid aan veranderingstrajecten het borgen van interventies onder druk zet (Beenker & Bijl, 2003; Van der Steege en Venderbosch, 2003).

2. Haalbare PDCA-cyclus

Maak de PDCA-cyclus niet te klein, anders heeft de organisatie te weinig tijd om de uitkomsten te benutten en worden nieuwe meetresultaten gezien als een herhaling van zetten. Een optimale cyclusduur is waarschijnlijk een jaar.

3. Borging inplannen bij vernieuwingen

Houd al in een vroeg stadium van de ontwikkeling en implementatie van een interventie rekening met het blijvend onderhouden van interventies. Na de invoering van de kwaliteitsverbetering is blijvend aandacht nodig voor het vasthouden van de kwaliteit (Van der Steege en Venderbosch, 2003);

4. Essentiële kenmerken

Formuleer op het niveau van de basismethodiek en de afzonderlijke programma's wat de essentiële kernelementen (basisprincipes) zijn waaruit de interventie is opgebouwd. Op basis van beschikbare theorieën en kennis over werkzame werkwijzen wordt daarbij geformuleerd welke elementen met name bijdragen aan de effectiviteit van de hulp.

Op de derde trede is geformuleerd wat minimaal noodzakelijk is voor het onderhouden en monitoren van interventies. De functiescholing vormt een samenhangend geheel en bevat geen los van elkaar staande onderdelen meer. Werkbegeleiding, gericht op de transfer naar de dagelijkse uitvoering in de praktijk wordt op methodische wijze aangeboden en is ook gericht op de uitvoering van methodische aspecten (essentiële kenmerken). Daarbij wordt de uitvoering op het niveau van de essentiële kenmerken gemeten en wordt gemeten of organisatorische randvoorwaarden in de praktijk gerealiseerd worden. Resultaten worden teruggekoppeld naar de uitvoerend medewerkers. Dit leidt zo nodig tot aanpassingen in de invulling van het onderhoud. Om de uitvoering van onderhoud en monitoring op dit niveau structureel te realiseren, wordt het daarbij noodzakelijk geacht de kosten hiervoor door te berekenen in de kostprijs van de hulp.

Het doorlopen van de derde trede vraagt om sterk inhoudelijke werkbegeleiding en organisatiebrede borging.

5. Sterk inhoudelijke werkbegeleiding

Geef invulling aan sterke inhoudelijke werkbegeleiding. Borging van kwaliteitsverbetering betekent een voortdurend checken of afspraken worden uitgevoerd en hoe dit verloopt in de praktijk. Het is

belangrijk om vast te houden aan doelen en zaken af te maken (Van der Steege en Venderbosch, 2003). Hiertoe dient een medewerker te worden aangewezen als ‘interventie-eigenaar’, voorzien van specifieke taken en bevoegdheden op dit terrein.

6. Organisatiebrede borging

Draag zorg voor het onderhouden en monitoren van interventies op alle niveaus binnen de organisatie (groepsleiding, gedragswetenschappers, en leidinggevenden). Het onderhouden van interventies vraagt om coaching en monitoring van specifieke vaardigheden bij uitvoerders, staf en leidinggevenden.

Wanneer onderhoud en monitoring op de derde trede een structureel karakter hebben gekregen, is doorontwikkeling van interventies mogelijk. Monitoring op interventiespecifiek niveau, waarbij bijvoorbeeld met behulp van video-analyse de uitvoering op het niveau van verrichtingen wordt gevolgd, kan leiden tot uitspraken over technieken en hulpmiddelen die minder of meer effectief blijken te zijn in de hulp. Op basis hiervan is het mogelijk de interventie verder door te ontwikkelen. Hierbij is het van belang dat kennis over de effectiviteit en werkzaamheid op het niveau van essentiële kenmerken en verrichtingen door organisaties wordt gedeeld.

7. Samenwerking

Zorg voor het delen van monitorkennis tussen organisaties. Maak gebruik van de kennis en ervaring van het Samenwerkingsverband Effectieve Jeugdzorg Nederland (SEJN) voor het coördineren en delen van activiteiten op het gebied van het monitoren van interventies.

Met name stap 3, zoals beschreven in deze ladder(s), vormt een belangrijke aanvulling op de derde trede van de effectiviteitsladder, zoals ontwikkeld door Van Yperen en Veerman (2008). De genoemde punten vormen namelijk een onlosmakelijk onderdeel om te komen tot een doeltreffende interventie en zijn de voorwaarde om uiteindelijk te komen tot een effectieve interventie.

7. Conclusie en advies

In een tijdperk waarin veel geïnvesteerd wordt in het ontwikkelen, beschrijven en implementeren van effectieve interventies in de jeugdzorg, is het van groot belang ook aandacht te besteden aan het borgen van een effectieve uitvoering van deze interventies in de praktijk. Naar effectieve strategieën voor het borgen van interventies is echter nog weinig onderzoek verricht. Binnen de innovatiecyclus is de borgingsfase zowel in onderzoek als in de praktijk vaak onderbelicht.

Het borgen van de juiste uitvoering van de interventie vraagt om twee samenhangende activiteiten: het onderhouden van de interventie enerzijds en het monitoren van de uitvoering anderzijds. Voor een aantal interventies zijn systemen ontwikkeld voor het onderhouden en monitoren van de uitvoering. Voor andere interventies ontbreekt dit. De vraag die bij jeugdzorginstellingen leeft, is of het op termijn realiseerbaar zal zijn om voor aparte interventies aparte borgingssystemen te hanteren. De voorkeur lijkt uit te gaan naar de ontwikkeling van een interventie-overstijgend borgingssysteem. Om te komen tot een minimaal pakket voor het onderhouden en monitoren van interventies op het niveau van essentiële kenmerken hebben de deelnemers aan de kenniskring verschillende stappen onderscheiden op een borgingsladder.

Er is echter nog weinig bekend over de vraag welke activiteiten minder of meer effectief zijn als het gaat om het borgen van interventies en op welk niveau onderhoud en borging noodzakelijk is. Draagt onderhoud en monitoring op het niveau van essentiële kenmerken voldoende bij aan programma-integriteit of is onderhoud en monitoring op het niveau van verrichtingen noodzakelijk? Is het voldoende wanneer medewerkers jaarlijks een opfrustraining ontvangen of is tweewekelijks werkbegeleiding op basis van videobeelden een voorwaarde voor het programma-integer uitvoeren van de interventie? Op dit moment is onbekend wat als meest werkbare minimum ingezet zou moeten worden om op kosteneffectieve wijze te investeren in het borgen van interventies. De vraag is wat de juiste intensiteit is voor een goede borging van interventies. Wat is minimaal nodig voor goede resultaten van de hulp?

Om bovenstaande vragen te beantwoorden is enerzijds verspreiding van kennis over het borgen van interventies nodig. Praktijkkennis van instellingen die onderhoud en monitoring op verschillende wijze vorm geven, draagt bij aan de vraag hoe invulling te geven aan het borgen van interventies. Daarnaast is onderzoek nodig om te kunnen bepalen wat minimaal werkzame bestanddelen zijn.

Voor het delen van praktijkkennis en het verrichten van onderzoek naar effectieve borgingsstrategieën is het nodig dat jeugdzorginstellingen samenwerken. Dit biedt de mogelijkheid tot het uitwisselen van informatie en ondersteuning op landelijk niveau, regionaal niveau en op het niveau van de gebruikers (Mikolajczak e.a., 2009). Het reserveren van innovatiebudget is hiervoor noodzakelijk.

Literatuurlijst

- Albrecht, G. (2009). *PMTO uitvoeren zoals bedoeld. Een instrument voor onderzoek en supervisie*. Presentatie tijdens de Kenniskring Onderhoud en Borging, bijeenkomst 2, 22 juni 2009.
- Ambagtsheer, M. (2007). Videohometraining langs de meetlat. Wanneer de mond glimlacht, glimlacht het hart. In: *Communicatief*, www.aitnl.org/2007oplossing.doc (geraadpleegd op 2009-08-17)
- Arnhem, P. van (2009). *Onderhouden van interventies binnen het primaire proces*. Presentatie tijdens de Kenniskring Onderhoud en Borging, bijeenkomst 2, 22 juni 2009.
- Beenker, L. G. M., & Bijl, B. (2003). *Van invoering naar uitvoering*. Een eerste evaluatie van de implementatie van het competentiemodel in vier justitiële jeugdinrichtingen. Duivendrecht: PI Research. (133 pp.)
- Bero, L.A., Grille, R., Grimshaw, J.M., Harvey, E., Oxman, A.D., & Thomson, M.A. (1998). Closing the gap between research and practice: an overview of systematic reviews of interventions to promote the implementation of research findings. *British Medical Journal*, *317*, 465-468.
- Braak, J. van den & Konijn, C. (2006). *Werken aan effectiviteit. Globale doorlichting van drie werksoorten van SPIRIT te Amsterdam*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Brink, L.T. ten, Veerman, J.W., Kemp, R.A.T. de & Berger, M.A. (1998). Families First: Bedreven zoals beschreven? In J.R.
- Bruinsma, W. & Konijn, C. (2008) Antwoord op veelgestelde vragen over effectiviteit, *Jeugd en Co Kennis*, *03*, 17-23.
- Erve, N. van, Poiesz, M. & Veerman, J.W. (2006). *Bejegening in de jeugdzorg. Voorlopige handleiding B-toets*. Nijmegen: Praktikon
- Grol, R. & Wensing, M. (2006) *Implementatie: effectieve verbetering van de patiëntenzorg Maarsseveld*: Elsevier gezondheidszorg in Stals, K., van Yperen, T., Reith, W. & Stams, G.J. (2008). *Effectieve en duurzame implementatie in de jeugdzorg. Een literatuurrapportage over belemmerende en bevorderende factoren op implementatie van interventies in de jeugdzorg*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Hulscher, M., Wensing, M., & Grol, R. (2000). *Effectieve implementatie: Theorieën en strategieën*. Zorgonderzoek Nederland/WOK: Universiteit Nijmegen & Universiteit Maastricht.
- Jong, A. de (2009) *Resultaten als input voor doorontwikkeling van interventies*. Presentatie tijdens de Kenniskring Onderhoud en Borging, bijeenkomst 2, 22 juni 2009.

- Mikolajczak, J., Stals, K., Fleuren, M.A.H., de Wilde, E.J. & Paulussen, T.G.W.M. (2009). *Kennissynthese van condities voor effectieve invoering van jeugdinterventies*. Leiden: TNO rapport Kwaliteit van Leven.
- Schoenwald, S.K., Henggeler, S.W., Brondino, M.J. & Rowland, M.D. (2000). Multisystemic Therapy: Monitoring treatment fidelity. *Family Process*, 39, 83-103.
- Spanjaard, H.J.M., Bijl, B. en Van der Veldt, M.C.A.E. (1999). *Implementatie en Kwaliteitsbewaking van de VertrekTraining*. Utrecht/Duivendrecht. Het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn/PI Research.
- Stals, K., van Yperen, T., Reith, W. & Stams, G.J. (2008). *Effectieve en duurzame implementatie in de jeugdzorg. Een literatuurrapportage over belemmerende en bevorderende factoren op implementatie van interventies in de jeugdzorg*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Steege, M. van der & Venderbosch, S. (2003). *Kwaliteit en jeugdzorg: dertien keer in de schijnwerpers*. Utrecht: MOgroep.
- Veerman, J.W., Damen, H. & Brink, L.T. ten (2000). Een werkmodel voor evaluatieonderzoek in de jeugdzorg. Nijmegen: Academisch Centrum/ Praktikon: Katholieke Universiteit Nijmegen.
- Veerman, J.W., Roosma, D. & Ooms, H. (2008). De kroon op het werk: benutting gegevens op teamniveau. In T. van Yperen, & J.W. Veerman (red.) (2008). *Zicht op effectiviteit: handboek voor praktijkgestuurd effectonderzoek in de jeugdzorg*. Delft: Eburon Uitgeverij.
- Vogelvang, B. & Vermeiden, B. (2008). De verdere ontwikkeling van de hulpverlening: de bouwstenenmethode. In T. van Yperen, & J.W. Veerman (red.) (2008). *Zicht op effectiviteit: handboek voor praktijkgestuurd effectonderzoek in de jeugdzorg*. Delft: Eburon Uitgeverij.
- Yperen, T. van (2003). *Resultaten in de jeugdzorg: begrippen, maatstaven en methoden*. Utrecht: NIZW.
- Yperen, T. van & Bakker, K. (2008). *Ontwikkeling en borging jeugdinterventies*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Yperen, T., Roosma, D. & Veerman, J.W. (2008). Instrumenten voor het meten van uitkomsten en uitvoering van de zorg. In T. van Yperen, & J.W. Veerman (red.) (2008). *Zicht op effectiviteit: handboek voor praktijkgestuurd effectonderzoek in de jeugdzorg*. Delft: Eburon Uitgeverij.
- Yperen, T. van & Veerman, J.W. (red.) (2008). *Zicht op effectiviteit: handboek voor praktijkgestuurd effectonderzoek in de jeugdzorg*. Delft: Eburon Uitgeverij.

Bijlage 1 gebruikte termen

De termen die gebruikt zijn bij het zoekproces zijn:

Treatment integrity
Programma-onderhoud
Methodiekonderhoud
Methodiekborging
Programma-integriteit
Kwaliteitsbewaking
Continuering
Evaluatie
Ondersteuning
Borging
Bouwstenenmethode
Implementatie
Implementatiecyclus

De zoekmachines die geraadpleegd zijn:

Picarta
Psychinfo
Zoekmachine NJi
Google

Daarnaast zijn geraadpleegd:

Documentatiecentrum NJi
Website Piresearch
Website Praktikon
Website van Montfoort/Collegio
Websites beroepsverenigingen (NVO, NIP, PHORZA)
Website nascholingscentra (PAO, RINO en VCGT)

Bijlage 2 Deelnemers Kenniskring Onderhoud en Borging

Naam instelling

1. Flexus Jeugdplein
2. Flexus Jeugdplein
3. De Lindenhorst
4. Trajectum
5. Trajectum
6. Parlan
7. Parlan
8. Xonar
9. Tender
10. Tender
11. Cardea
12. Altra
13. Altra
14. Altra
15. Lindenhout
16. Lindenhout
17. Spirit
18. MOC t Kabouterhuis
19. MOC het kabouterhuis
20. Yorneo
21. Yorneo

Naam deelnemer

- Annet Mommaas
Frank Hoeijmans
Paula van Arnhem
Pinie Smits
Yvonne Kooijman
Eva Hengst
Jos Beemster
Paula Lange
Mariette van Brandenburg
Ilse Hessels
Marga Stokman
Germie van den Berg
Margaret Bakker
Heidi Offerman
Astrid Kemper
Toke Mulder
Carolien Konijn
Anneke de Hoog
Janine Borsboom
Aly de Jong
Simon van Ooijen